

Dascălul arădean Nicolae Palade (1911-1997). Repere biografice¹

The teacher Nicolae Palade from Arad (1911 - 1997). Biographic marks

*Felicia Aneta Oarcea,
Complexul Muzeal Arad*

Abstract

Exponent of the generation of teachers trained in the historical and cultural climate of the first decades of the 20th century, Nicolae Palade has proven the character, strenght and dignity inherited in the family and cultivated during school years. He was a teacher and also active, devoted and involved in society life, promoted pedagogical, artistic, cultural and traditional values from Moneasa. Present in the leadership structures of the village, during his mandate he implemented, together with the authorities, the infrastructure and suprastructure projects. A man, a destiny, a history that remains, between these lines, to future generations.

Key words: teachers, school, pedagogical, artistic, cultural and traditional values



Exponent al generației de dascăli formați în climatul istoric și cultural al primelor decenii ale secolului XX, Nicolae Palade a dovedit caracterul, tăria și demnitatea moștenite în familie și cultivate în anii de școală.

S-a născut în localitatea Dezna, la 23 martie 1911, fiind al doilea copil din cei șapte ai familiei Nicolae și Catița Palade. Cursurile școlii primare le-a urmat în localitatea natală, potrivit Certificatului nr. 10/1922. Între anii 1922-1929, în spiritul vremii, și-a desăvârșit cariera profesională Școala Normală de Învățători „Dimitrie Țichindeal” din Arad,

¹ Câteva fragmente se regăsesc în Felicia Aneta Oarcea, Spiridon Groza, *Moneasa. Monografie istorică*, Ed. Gutenberg Univers, Arad, 2007, p. 251-252.

obținând diploma de învățător nr. 21, din 25 iunie 1930. În acea perioadă, fiecare dascăl avea obligația de a depune jurământul față de rege și țară în fața autorităților statale. A săvârșit acest act în de două ori, în 28 octombrie 1930 și 10 septembrie 1935, la Sebiș².

Debutul didactic s-a întâmplat în anul școlar 1929-1930, când a fost desemnat ca învățător, în locurile natale, satul Zugău, comuna Dezna.

Destinul i-a hărăzit ca în scurta perioadă moneseană să o întâlnească pe cea care a avea să-i devină soție. S-a căsătorit, în data de 8 octombrie 1932, cu Silvia Dragoș, fiica lui Dănilă și a Silviei Dragoș, de profesie șef Oficiu PTT. Împreună au avut doi copii: Feruța Profina, născută la 6 februarie 1935, și pe Nicolae Dănilă, născut la 3 iulie 1939³.

În intervalul 1932-1933 a fost încorporat la Arad în Regimentul 93 Infanterie și a fost lăsat, apoi, la vatră cu gradul de sergent T.R.

Periplul didactic începe din nou. Din 1 septembrie 1933 până în 31 august 1934 a ocupat postul de învățător în satul Sălăjeni, în anul școlar următor s-a întors la Zugău, apoi a fost detașat la Rănușa. Timp de 10 ani, 1936-1946, a fost învățător și director de școală în satul Buhani.

În deceniul petrecut la Buhani a obținut gradele didactice. I-a fost acordat definitivatul în învățământ de către Ministerul Educației Naționale prin Ordinul 190.294, din 1 septembrie 1937. Aceeași autoritate i-a recunoscut gradul didactic II, prin Decizia nr. 149.353, din 1 septembrie 1943⁴.

Nicolae Palade, aflat la Școala Primară de Stat din Donceni, a fost evaluat, în 30 martie 1940, de subinspectorul școlar V. Crucin. Pentru modul în care conducea clasele I-VII și aspectul școlii, dascălul a fost apreciat cu calificativul „foarte bine”⁵. La începutul lunii aprilie a aceluiași an, îl întâlnim la școala din Buhani, unde a primit vizita subinspectorului școlar Petre Ugliș. În conivența activității de la catedră, acesta s-a implicat în susținerea manifestărilor cultural-artistice sătești: a coordonat activitatea corului, a organizat șezători și serbări țărănești, a ținut conferințe⁶.

² Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale, *Fond Inspectoratul Școlar al Județului Arad*, (S.J.A.A.N., F.I.Ș.J.A.), *Dosare personale*, dos. 43P/13, f. 1.

³ *Ibidem*, f. 1-2.

⁴ *Ibidem*, f. 6.

⁵ *Ibidem*, f. 6.

⁶ *Ibidem*, f. 14.

Ulterior, i-a fost acordată gradația II de către Ministerul Educației Naționale, atestată prin Ordinul nr. 255.451/1940, iar din 1 aprilie 1944, de aceeași autoritate, gradația III, prin Ordinul nr. 252.830/1943⁷.

Activitatea didactică a fost întreruptă la 6 septembrie 1941, când este concentrat în Regimentul 93 Infanterie Arad. Pe frontul de răsărit, a participat la luptele pentru recuperarea Basarabiei, la Odessa, Cotul Donului. În 21 mai 1942, în localitatea Alexandrevca, a fost rănit. Imediat, a fost desconcentrat și transportat la un spital din Ploiești. Inapt, el a fost demobilizat, reluându-și cursurile la școala din Buhani. În vara anului 1944, a fost din nou concentrat, participând la luptele pentru apărarea liniei Crișului Alb, zona Beliu⁸, împotriva armatelor hortiste⁹.

Apreciat pentru dăruirea și implicare în educația copiilor și în cea cultural-artistică a comunei, subinspectorul școlar Ion Diaconescu a notat în Procesul verbal, din 7 mai 1946, că învățătorul Nicolae Palade „...are o ținută corectă în fața clasei și a locuitorilor din sat și este bine apreciat de aceștia. Participă cu regularitate la ședințele consiliului învățătorilor. Își pregătește temeinic lecțiile, impunând aceasta și elevilor. Dă deosebită atenție curățeniei în clasă și a elevilor. Foarte bun executant al ordinelor superiorilor. Cu clasa sa a ajutat cu lemne o familie săracă. Cu elevii clasei sale a contribuit la îmbrăcarea unei eleve orfane. A luat parte la campania de colectare a sumelor de bani destinate de Onoratul Minister al Educației Naționale alfabetizării... A plantat în această primăvară 500 bucăți: brad, stejar, frasin pe terenurile degradate din jurul comunei Moneasa”. Activitatea sa a fost apreciată cu calificativul „foarte bine”¹⁰.

Cu toate că în Registrele matricole acesta figura din anul școlar 1945/1946, oficial, începând cu 1 septembrie, a fost transferat la Moneasa potrivit Ordinului ministerial nr. 233.814, din 23 iulie 1946¹¹.

Subinspectorul școlar Ion Balaban a consemnat în Procesul verbal încheiat în 13 mai 1947 că acesta „conduce și se ocupă de organizarea corului școlii, serbări școlare. În afară de școală este secretarul cooperativei sătești, conduce corul bisericesc cu tineretul, este membru în comisia comunală de recepție, membru în Sfatul Obștesc”¹².

⁷ *Ibidem*, f. 3.

⁸ Aici fratele său Ioan a căzut la datorie, fiind înmormântat în cimitirul de la Beliu într-o groapă comună, alături de alți camarazi.

⁹ Colecția de documente și fotografii a familiei Palade, *Autobiografie. Nicolae Palade*, manuscris, f- 1-4.

¹⁰ S.J.A.A.N., *F.I.Ș.J.A., Dosare personale*, dos. 43P/13, f. 11.

¹¹ *Ibidem*, f. 3.

¹² *Ibidem*, f. 9.

La 25 octombrie 1947, Nicolae Palade a solicitat Inspectoratului înaintarea sa la gradul I didactic, solicitarea fiind însoțită de un Memoriu despre activitatea școlară și extrașcolară, desfășurată în timpul stagiului de gradul II. Despre activitatea sa școlară a menționat următoarele: „Am funcționat în continuu la clasă lucrând cu clasele de la I-a până la a VII-a.... În timp de 5 ani cât am stat și am funcționat în această comună /Buhani s.n./ am realizat pe plan constructiv edificarea noului local de școală, întrucât școala funcționa cu chirie, într-un local particular... Împreună cu elevii școalei, ajutat de părinții lor, cu care am colaborat în permanență, am organizat o bibliotecă pentru tineret și săteni, care cuprindea 400 volume. Am instruit corul școlar și al tineretului, organizând mai multe serbări publice cu caracter cultural, moral, economic și social. În comuna Rănușa-Arad, unde am funcționat numai 2 ani, am realizat următoarele: a. Terenul pe care este clădită școala era băltoș; cu sătenii și elevii școalei am nivelat acest teren, făcându-l util pentru scopul destinat. Împrejurul școalei am construit un zid de piatră și gratii din fier, cu porți tot din fier, dând un aspect frumos școalei și demn de imitat și de locuitorii satului. În curtea școlii am clădit o colnă pentru lemne și un grajd. Cu elevii și tineretul școlar am organizat mai multe serbări publice. În comuna Moneasa unde funcționez din 1943 (în unele documente 1945 s.n.), conducând clasele I-V, iar la instituțiile organice școalei, m-am încadrat prin conducerea cooperativei școlare, muzeului școlar, precum și corul elevilor de la această școală. ... Împreună cu colegii am realizat corul școlar și a tineretului sătesc, iar cu adulții am înființat un cor bărbătesc pe patru voci, dând diferite serbări publice cu scopuri de binefacere pentru cei lipsiți, care aici în Moneasa sunt destul de numeroși.

În domeniul economic am înființat cu toți oamenii de bine o cooperativă sătească care ne aprovizionează cu mărfurile necesare familiilor și gospodăriilor noastre. În domeniul cultural, am înființat aici în comună Căminul Cultural al cărui director sunt...

La școala de alfabetizare am activat, conducând ciclul I”¹³.

Lucrarea pentru obținerea gradului I didactic cu titlul *Valoarea economică a regiunii Moneasa, categorii de produse, mijloace și metode de valorificare a lor prin cooperatie*¹⁴, a fost apreciată de autoritățile școlare.

I s-a acordat gradul I la 1 septembrie 1947, cu calificativul „foarte bine”¹⁵.

¹³ *Ibidem*, dos 43P/12, f. 27-30.

¹⁴ *Ibidem*, f. 53-65.

Primarul comunei Moneasa, colonelul Florian Groza a consemnat în Adeverința din 30 octombrie 1947 că învățătorul Nicolae Palade îndeplinește fără nici o retribuție funcția de secretar al Cooperativei locale „Moneasana”,... este membru în Comisia de recepție a comunei, ... este prezent la toate manifestările din comună care privesc chestiuni de interes obștesc”¹⁶.

La 24 mai 1948, subinspectorul școlar I. Diaconescu a consemnat că pe lângă activitățile școlare, „îl găsim angrenat în munca de ridicare a satului, lucrând cot la cot cu sătenii în diferitele munci voluntare. A organizat un însemnat număr de serbări școlare. A luat parte la executarea lucrărilor de recensământ din 25 I 1948 la 7 februarie 1948. A făcut plantații de peri în jurul școlii. A plantat cu elevii școlii peste 3.000 de puiți, stejari pentru împădurirea terenurilor degradate din jurul comunei”¹⁷.



La 27 mai 1948, a fost evaluat de subinspectorul școlar N. Șerban, care a consemnat că pe lângă activitățile instructiv-educative a desfășurat manifestațiile culturale din localitate, serbări școlare, a luat parte la recensământul general al populației, a luat parte la colectele comunității, a luat parte la combaterea tifosului exantematic, a participat la cursurile de alfabetizare¹⁸. Prin decretul Ministerului Invățământului Public, nr. 99.434,

¹⁵ Arhiva Școlii Generale „Gheorghe Groza” Moneasa, *Registrul de inspecții. 1939-1949*, f. 96-99.

¹⁶ S.J.A.A.N., *F.I.Ș.J.A.*, *Dosare personale*, dos. 43P/13, f. 39.

¹⁷ *Ibidem*, f. 8.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 43P/12, f. 8.

din 24 aprilie 1949, a fost numit în funcția de director al Școlii Generale cu Clasele I-VII din Moneasa. A rămas în funcție până în 1963¹⁹.

Din 11 ianuarie 1949, întregul inventar al școlii a fost predat de Gheorghe Bărbuceanu lui Nicolae Palade²⁰.

Ca membru al Consiliului, în calitate de director al școlii, Nicolae Palade raporta autorităților locale situația unităților de învățământ la începutul fiecărui an. De pildă, la începutul anului școlar 1951-1952, pe lângă faptul că unitățile erau pregătite pentru debutul procesului instructiv-educativ, acesta sublinia că edificiul internatului preluat de la Întreprinderea U.T.A. necesita anumite reparații²¹.

În primăvara anului 1952, acesta a făcut parte din noua conducere a Căminului Cultural Moneasa alături de Mihai Șodinca (primar, președinte), Nelu Condea (secretarul organizației), Aurel Brad (secretar U.T.M.), Cecilia Papai (U.F.D.R.), Florea Groza (F.P.), Ioan Șodinca (AR.LUS), Suci Francisc (U.P.M.)²². Trei ani mai târziu, același dascăl se ocupa de pregătirea echipei artistice de teatru și cor²³. În 1958, a luat parte alături de membrii marcantă ai comunității la prima sesiune ordinară de constituire a Sfatului Popular Moneasa²⁴.

De-a lungul anilor, acesta s-a ocupat de activitatea corală din Moneasa²⁵, conducând și corul Bisericii Ortodoxe „Sfânta Paraschieva” din Moneasa²⁶.

O altă preocupare demnă de semnalat a fost cea scriitoricească. A lăsat în urma sa, manuscrise precum *Monografia comunei Moneasa*, 1964;

¹⁹ Colecția de documente și fotografii a familiei Palade, *Autobiografie. Nicolae Palade*, f. 1-4.

²⁰ A. Șc. Gen. „Gheorghe Groza”, *Registrul de procese verbale. 1928-1949*, f. 164.

²¹ Arhiva Primăriei Moneasa (A.P.M.), *Registru. Procese verbale de sesiuni ale Sfatului Popular Moneasa. 1950-1951*, f. 50.

²² Idem, *Probleme de învățământ-cultură. Anul 1952*, f. 82.

²³ Idem, *Corespondență. Probleme învățământ-cultură. An 1955*, f. 19.

²⁴ Idem, *Sesiunea ordinară de constituire a Sfatului Popular Moneasa*, 21.01.1958-23.12.1958, f. 24-25.

²⁵ S.J.A.A.N., *Consiliul Popular al Comunei Moneasa. Biroul Executiv, 1 ianuarie 1968-31 decembrie 1968*, dos. 4-5, f. 157-158.

²⁶ Colecția de fotografii a familiei Ioan Crișan: Dascălul Nicolae Palade (de la stânga, rândul 2, al patrulea) alături de membrii Corului Bisericii Ortodoxe „Sfânta Paranschieva” Moneasa: Zaharie Roman, Ioan Groza, Dănilă Groza, Ioan Crișan, Ilarie Brad, Pavel Condea, Simeon Șodinca, Dănilă Dragoș, Viorel Dragoș, Somogy Ladislau, Vasile Groza, Mihai Groza, Milenti Groza, Florea Groza, Nicolae Palade, Roman Pop, Terentie Dronca, Ioan Ciupertea, Vasile Dragoș, Toader Dragoș, Viorel Pop, Brad Alexandru, Voian Ioan, Șodinca Pavel, Dragoș Alexandru, Ciupertea Florea, Ciupertea Ioan.

Istoricul Școlii Elementare din comuna Moneasa; Lista eroilor, căzuți în Primul Război Mondial; Lista eroilor căzuți în al Doilea Război Mondial; Repere istorice ale școlii din Moneasa.

Primul a fost scris la îndemnul primarului de atunci Dănilă Groza. Meritul lui Nicolae Palade a fost acela de a stoca memoratele bătrânilor moneseni, care, altfel, s-ar fi pierdut. Asemenea aplecări considerăm că au fost cultivate din anii preparandiali, când vechii dascăli au îndemnat elevii să culegă informații cu caracter istoric și folcloric din zonele în care trăiesc.

Chipul dascălului distins, cu talent pedagogic, a rămas întipărit în mintea și inima foștilor școlari. Mai târziu, fostul său elev, Spiridon Groza, a consemnat următoarele „Am avut marele noroc al vieții mele să-i fiu elev și să-i urmez sfaturile părintești, îmbrățișând nobila profesie de dascăl. În cei 42 de ani de activitate la catedră, în calitate de profesor, am căutat să-i aduc mulțumire prin realizările mele”²⁷.

Energic, devotat și implicat în viața comunității, Nicolae Palade a promovat valorile pedagogice, artistice, culturale și tradiționale din Moneasa. Prezent în structurile de conducere ale localității, în timpul directoratului său, a implementat alături de autorități proiectele de infrastructură și suprastructură.

Directoratul său a luat sfârșit în 1963, lăsând conducerea școlii fostului său elev, Vasile Draghici. Și după pensionarea sa, a continuat să sprijine instituția școlară.

S-a stins din viață, la 9 septembrie 1997, la venerabila vârstă de 86 de ani, după o lungă suferință²⁸.

Un om, un destin, o istorie care rămâne, prin aceste rânduri, generațiilor viitoare.

²⁷ Relatăriile regretatului profesor de geografie, Spiridon Groza, din Moneasa.

²⁸ Colecția de documente și fotografii a familiei Palade, *Autobiografie. Nicolae Palade*, mss., f. 1-4